

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ה' **משה שניצר**
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

האשה
החשובה ודופת
צדקה וחסד
מרת **ורדה שניצר**
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

י"ו ע"ב ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 742

מסכת פסחים נ"ב - נ"ח ♦ תרומות ג', ג' - ג', ח

בס"ד, ה' אלול תשע"ג

השבוע בגליון

- ♦ ישראל מורה על שררה
- ♦ אמירת "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד"
- ♦ בקריאת שמע
- ♦ קנאת המלאכים
- ♦ "שמע ישראל" ו"ברוך שם", כנגד י"ב שבטים

♦ גברת מזל טוב

- ♦ מסירות נפש על קידוש ה'
- ♦ להמלט או למסור את הנפש?
- ♦ צוואת הספרייה הגדולה
- ♦ יהודי על ערש דווי חפץ להעניק מנכסיו ללומדי תורה
- ♦ "מזל טוב"

דבר העורך

בואי בשלום

זית ירוק ורענן שהגיע לשיא בשלותו צנח בכבודת אל האדמה. הוא הרים את עיניו, הביט בעץ הזית העתיק שהצל עליו מקרני השמש, ושב להרהר בקורות חייו הסוערים.

נחיריו התרחבו בטבעיות והוא שאף מלא ריאותיו מריחו העמוק של העץ והזיתים. העץ והריח לא היו זרים לו. הוא נולד לתוכם בכפר ערבי בארץ הגליל הקסומה. על מורדות אחד ההרים הסלעיים, בכפר קטן וציורי, פסע נאסר את צעדיו הראשונים לצידן של פרות עצלות, נומנומות משהו. בארץ הגליל, הכל הולך לאט. אין מה למהר. היום יש שמש, גם מחר.

החיים זרמו להם בעצלתיים. יום הולך ויום בא, ונאסר שכבר רעה במיומנות עדר ענק בן מאות עיזים, התגלה כילד מוכשר.

עם שחר היה משיכים קום ויוצא עם עיזיו אל המרעה. חליל פשוט בנה לעצמו, אך הוא הפליא לחלל בו צליליו הענוגים של חלילו היו ממלאים את ההרים והגאיות, ולעיתים, היה הילד הרועה עוצם את עיניו, ובדמיונו היו מאות עיזיו הצחורות פורצות במחול לשמע צליליו. נאסר לעולם לא ישכח את אחת מעיזותיו, באה בימים, שלשמע צלילי מנגינת רועים ישנה נושנה, היתה פוסעת מעדנות לעברו, רובצת לצידו ובוהה בו בעיניה החומות הגדולות.

לאחר מספר שעות היה נאסר מוציא מתרמילו גבינת עיזים טרייה וככר לחם פריך שאפתה אמו בחצר הבית, ומשביע את רעבונו.

דבר- מה נוסף היה לו בתרמילו, קוראן. נפשו כמהה לדעת, להבין ולהשכיל והוא ביקש לדעת את עיקרי דתו והלכותיה. כאשר היה בשנות העשרים לחייו, נודע שמו לתהילה בין אנשי כפרו, כאיש יודע ספר, מוכשר וחכם.

דף נג/ב מה ראו חנניה מישאל ועזריה

מסירות נפש על קידוש ה'

שאלה קשה ביותר נשטחה לפני בעל שבות יעקב (שו"ת ח"ב סי' ק"ו), אשר כיהן כרב בערים שונות באירופה, בעת תקופה קשה לעמו.

להמלט או למסור את הנפש? יהודים קדושים וטהורים, שיגרו אליו שאלה דחופה, בה סיפרו כי הם בני קהילה קדושה שאולצה להשתמד על ידי בני עוולה, וכל בני הקהילה עומדים למסור את נפשם על קידוש ה', אך בידי מעטים מהם קיימת אפשרות להימלט על נפשם. הראוי להם לעשות כן, או שמא עליהם למסור את נפשם על קדושת שמו יתברך?

עצם השאלה מעוררת חידודין וסילודין מדרגתם הגבוהה של אבותינו, אשר בעיתות מצוקה נוראות ואימות, שיגרו שאלות מסוג זה אל גדולי הדור.

לגופו של עניין, כתב בעל שבות יעקב בתחילת מכתבו כי מגמתנו קיימת הוכחה ברורה, לכאורה, שעליהם להשאר במקומם ולמסור את נפשם!

גמתנו מביאה את דברי תודוס איש רומי: "מה ראו חנניה, מישאל ועזריה שמסרו עצמן על קדושת השם לכבשן האש", בשעה שציווה עליהם נבוכדנצר להשתחוות לפסל, לפי ש"נשאו קל וחומר בעצמן מצפרדעים", מה צפרדעים שאינן מצוות על קידוש ה', קפצו לתוך התנורים החמים של בתי המצרים, כדי לקדש שמו יתברך, אנחנו שמצווים על קדושת ה', בוודאי חייבים להיכנס לכבשן האש. בעלי התוספות בסוגייתנו תמהים על קל וחומר זה, וכי אם לא היו מוצאים קל וחומר זה, הכי היו משתחווים לצלם?! הרי כל יהודי מצווה למסור את נפשו ולא לעבור על אחת משלש העבירות החמורות!

ר"י מתרץ כי היה באפשרותם להימלט על נפשם, ומדוע לא ברחו? זאת הם למדו מן הצפרדעים, שיש להישאר ולמסור את הנפש! אכן, במדרש חזית (שיר השירים ז/ח) נאמר, כי היה בידם להימלט והם לא עשו כן, ככוונה תחילה.

מכאן אומר השבות יעקב: "לכאורה נראה פשוט דאין להם לברוח".

ברם, מיד הוא חוכך בדעתו, כי לא יתכן הדבר, שהרי בוודאי כאשר אפשר לקיים את שני הדברים, גם לא לעבור על איסור עבודה זרה וגם לקיים "וחי בהם", אין כל עילה שלא לעשות כן, וכפי שמבואר במקומות אחדים בש"ס [וע"ש שהסתייע גם ממעשים המובאים בגמרא].

צעילוי נשמת

מרת **פרידה גילה פסקוביץ** ע"ה

ב"ר מאיר ז"ל

נלב"ע י' באלול תש"ע

תנצב"ה

הונצחה ע"י משפחת פסקוביץ שיחיו

צעילוי נשמת

מרת **דבורה הפטקה** ע"ה

ב"ר ישראל ז"ל

נלב"ע ז' באלול התשנ"ט

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ר **יחיאל מאיר ברנד** ז"ל

ב"ר יששכר דב הכהן ז"ל

נלב"ע ז' באלול תשמ"ח

תנצב"ה

הונצחה ע"י בנו ירדנו הר"ר אפרים ברנד ומשפ' שיחיו - גבעתיים

לעילוי נשמת

הר"ר **קלונימוס קלמן דוד גרינבוים** ז"ל

ב"ר שמעון ודבורה הי"ד נלב"ע י' באלול תש"ע **תנצב"ה**

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

נר ה'
נשמת
אדם

השבות יעקב (שם והובאו דבריו בפתחי תשובה יו"ד סי' קנ"ז אות ח') מכריע, כי המקרה של חנניה מישאל ועזריה היה מיוחד, מפני שנצטוו על ידי בת קול להיכנס לתוך האש. אולם כל יהודי החפץ לנהוג כן, אינו נחשב מאבד עצמו לדעת ורשאי הוא למסור את נפשו על קידוש ה', ו"אם רוצה להחמיר על עצמו ולמסור נפשו לקדש השם ברבים שממנו ילמדו אחרים לעשות, זכור לטוב".

הפרי חדש (על הרמב"ם הל' יסודי התורה פרק ה' הלכה ג'; מובא בספר הליקוטים שם) כותב, כי כל יהודי שיכול לברוח ואינו בורח, הרי הוא מתחייב בנפשו! ואילו המקרה של חנניה, מישאל ועזריה שונה בתכלית, מפני שהיו גדולי ישראל והיה קידוש ה' גדול ורב במסירת נפשם על קדושת שמו יתברך, ולכן להם היה מותר הדבר (ע"ש שביאר כן גם בדברי ר"ת שהביאו התוס' בסוגייתנו).

דף נד/א אלה בני צבעון

צוואת הספרייה הגדולה

"מעשה שהיה, כך היה", פותח בעל שבות יעקב דיון בשאלה נוספת שהועלתה לפניו (שו"ת ח"א סי' קס"ט).

בן חורג ובן אשתו, מי קרוי "בן"?

מעשה באדם שהותיר אחריו ספריה עשירה ומפוארת ובטרם מותו כתב צוואה בה ציווה את ספריו לבנו. המקורבים ובני המשפחה לא ידעו כיצד לפרש את הצוואה, שכן, בניס חיים לא היו לו לנפטר. הוא הותיר אחריו שני אנשים העשויים, לכאורה, להלום את ההגדרה "בן". האחד מהם היה נכדו, בן בנו, והשני היה בנה של אשתו, לה נישא בזיווג שני.

למי שייכת הספרייה?

מן הגמרא (בבא בתרא קמ"ג) ומן הפוסקים (יו"ד סי' י"ז וח"מ סי' רמ"ז בשם הרמ"ה) עולה, כי כאשר יש בניס חיים, הנכדים אינם כלולים בתואר "בן". אך כאשר אין בניס חיים, בן הבן, קרוי "בן" אפילו אם יש בנות.

השאלה העומדת לפנינו, איפוא, היא: מחד גיסא, כאשר אין בניס, הרי הנכד, בן הבן, קרוי "בן". מאידך גיסא, יש כאן בן חורג, בנה של אשת הנפטר.

הבן החורג היה תלמיד חכם ולפיכך היו שצידדו בעדו, שהרי מסתבר שהאב ייעד את הספרים למי שהם ראויים ונצרכים יותר.

יהודי על ערש דווי חפץ להעניק מנכסיו ללומדי תורה: בעל שבות יעקב התייחס לטענה זו וכתב, כי אם אכן הצדדים היו שקולים, היה זוכה התלמיד חכם בספריה, כמבואר בגמרא (כתובות פה"ב), ברש"י (שם ד"ה "ת"ח קודם") ובפוסקים (טור ושולחן ערוך סי' רנ"ג), שמסתבר כי יהודי העומד על סף פרידתו מן העולם, חפץ לרכוש זכויות רוחניות ולהעניק מנכסיו ללומדי תורה. ברם, במקרה דנן הדיון שונה, מפני שברור הדבר, כי הנכד קרוי "בן" על פני בן אשתו, שהרי "בני בניס הרי הם כבנים" ואילו בן אשתו אינו קרוי "בן" כלל.

בעל שבות יעקב מוסיף לשואל: "וכדי שלא להוציאך חלק בלי ראייה, אעתיק לך את לשון התוספות שכתב כן בפשיטות", הלא הם בעלי התוספות בסוגייתנו, כלהלן.

גמרתנו שואלת, כיצד יתכן ש"ענה" נמנה בתורה בין בני שיער וגם על בני צבעון בן שיער. הגמרא מסיקה, כי צבעון בן שיער נשא את אמו! ונולד ענה. ענה היה, איפוא, אחיו מהאם של צבעון וגם בנו.

בעלי התוספות מעירים, כי אין די בכך שהיה בן אשתו של שיער כדי לכנות את ענה כבנו של שיער, מפני שבן אשתו של אדם אינו קרוי בנו. על כרחך, אומרים בעלי התוספות, כי ענה נחשב בנו של שיער, מפני שהיה בן בנו, ולא מפני שהיה בן של אשתו. ניתן להסיק מבעלי תוספות, כי בן הבן נחשב בן יותר מאשר בן האשה.

מעניין לגלות כי בפסקי תוספות המיוחס לרבינו יעקב בעל הטורים, בנו של הרא"ש (הנדפסים מיד בסוף הש"ס, כאן, אות קמ"ה) פסק: "בן אשתו אינו קורא אותו בנו, בן בנו קורא אותו בנו". מחבר פסקי תוספות, שהיה אחד מהקדמונים, הבין שאין כאן רק פירוש במקרא, כי אם פסק!

הוא מסיים את תשובתו: "ומובטח אני בהאי צורבא מדרבנן שאם תלמיד חכם הגון הוא ויראה תשובה זו שכתבתי, שהוא עצמו לא ירצה ליהנות ממה שאינו שלו".

אם בעל שבות יעקב כתב על בן חורג ביחס לנכד, הרי שהחיד"א (שו"ת חיים שאל סי' מ"א) דן על בן חורג ביחס ליתום שנתגדל בבית הנפטר. גם במקרה זה, הוא אומר, בנו יחשב אותו יתום, עליו נאמר "כאילו ילדו", ולא בנו החורג. שכן בתוספות ובפסקי תוספות למדנו, שבן חורג אינו נקרא בן כלל!

מדובר כמובן במקרה שהבן החורג לא נתגדל בביתו, אם גדל בתוך ביתו, הרי אף עליו יאמר "כאילו ילדו" [וע"ש שדן אם יש עדיפות לבן החורג שגדל בביתו על פני יתום אחר שנתגדל אצלו, ודן בדבר מכח סוגייתנו]. מי האבא של סרח בת אשר? מעניין לציין, כי סרח בת אשר המפורסמת בכך שהודיעה ליעקב אבינו ע"ה על המצא בנו יוסף הצדיק, לא היתה בתו של אשר כלל, אלא בת אשתו! (רמב"ן במדבר

באחת מדרשות החיזוק של שייח נכבד אפוף התלהבות, החל נאסר לשאול שאלות מביכות השייח רתח מזעם, כמוהו גם שאר בני הכפר, בהם אביו, בריון בעל קורות חיים מעוררי חלחלה, שאיים עליו כי ירצחנו נפש.

לא חלף זמן רב, ונאסר שחש כי הקרקע שתחת רגליו בוערת, נשא את רגליו וברח לירושלים, שם החל לעבוד כפועל פשוט בחברה גדולה. ידי זה לו לנאסר שהתמיד בעבודתו והצלחה בה, עד שהוצע לו לשמש כמנהל אחד מסניפיה של החברה בצפון הארץ.

בצפון, התחבר נאסר לקבוצת חברים יהודיים שכמה מהם הפכו לידידיו הטובים ביותר. כל אותו זמן חשש נאסר ליצור קשר עם משפחתו. חלפו עברו להם מספר חדשים ויום אחד חבריו היהודים של נאסר הודיעו לו, כי מחר לא יבוא אליהם. "מחר יום כיפור" אמרו לו. "אנחנו לא אוכלים, שמים כיפה לבנה על הראש ומבקרים בלילה בבית הכנסת. נפגש עוד יומיים" סיימו.

משום מה החליט נאסר להצטרף אליהם לבית הכנסת, כי ממילא ביום כיפור אין עבודה. הוא גם החליט לצום, כדי לחוש את חוויית יום כיפור של היהודים. "לצום, אני יודע יותר טוב מהם" הרהר לעצמו כאשר נזכר בחודש הראמדין.

ואכן כך היה. בספסל האחורי של בית הכנסת, ישבו מספר צעירים נבוכים מה, חבושים בכיסוי ראש, ביניהם נאסר שלא הבין מאומה, אבל בכך כמו תינוק. חבריו היהודים, שהמתינו לסיום התפילה החליפו ביניהם קריצות, והוא, עומד נרגש, אינו מבין מילה וחצי מילה, אך עיניו נשואות לארון הקודש.

יום כיפור חלף עבר לו. לחבריו אמר נאסר כי הוא בעצמו אינו יודע להסביר מדוע התרגש, "כנראה ההשראה והמנגינות העצובות, השפיעו על נפשי. לא יודע".

ערב אחד התגלגלה אל נאסר שמועה כי אביו נשפט למספר שנות מאסר בגין אחד ממעלליו. היתה זו הזדמנות טובה עבורו להיפגש עם בני משפחתו ותוך שעות מספר כבר פסע נאסר במשעולי כפרו. ברכיו פקו למראה עיזו הצחורות וההרים החשופים, נוף ילדותו, ערש מולדתו.

זמן רב ישבו נאסר ובני משפחתו ושוחחו. אט אט עזבו בני המשפחה את הבית ונאסר נותר עם אמו לבדו. השניים המשיכו לשוחח ומהו להון התגלגלו הדברים ונאסר סיפר לה לתומו על הרגשות העזים שתקפו אותו בעת שהייתו בבית הכנסת של היהודים ביום הכיפורים.

אשה חזקה היתה אמו של נאסר. בכל יום היתה משכימה קום לפני בני המשפחה, שופה רותחין על האש, אופה את הבצק שלשה אמש ומכינה כירה גדולה לבני הבית. מעולם לא ראה נאסר את אמו מבוהלת כפי שהייתה כעת.

היא התרוצצה בחוסר רוגע בולט כשהיא מגיפה את חלונות הבית ובודקת שוב ושוב האם לא נותר אדם מלבדם.

לבסוף, התיישבה אמו על הספה ואמרה: "הקשב היטב נאסר. על מה שאומר לך עכשיו, אל תשוחח עמי לעולם! אני מזוהרה אותך!". הוא הנהן בראשו במהירות וסחרחרות חריפה תקפה אותו. ישנם כאלו המפחדים שיום אחד יודע להם איזה שהוא סוד נורא, עלום, טמיר, שיבטיח אותם אל מקומות אפלים. נאסר הרגיש שהוא עומד בפני דבר דומה. שיניו נקשו דא לדא, זעה קרה כיסתה את מצחו ומבעד לענן הערפל שהקיף אותו הוא שמע את אמו חוזרת שוב ושוב ואומרת "קוראים לי שושנה!!! קוראים לי שושנה!!! אתה שומע? קוראים לי שושנה!!!".

קרקורו של תרגול עקשן העיר את נאסר משנתו. הוא לא ידע כמה זמן חלף מאז התודע לידעה המרעיש ששמו היא היחידה ממשפחה צפתית שורשית, שנכסה את עמה ונישאה לבן נכר. בטרם עזב את ביתו, דחפה לו אמו מעטפה הדויה ובה תמונה יטה, מקומטת, כשהיא אומרת: "תמונה זו, היא היחידה שנותרת בידי משנות ילדותי. כאן" הצביעה האם על ילדה קטנה "אני ניצבת עם בני משפחתי בבית הקברות".

נאסר יצא את בית הוריו, תרמילו על שכמו וראשו בשמים. לאחר מספר ימים נודע לו, כי אם אמו יהודיה, גם הוא יהודי. ימם התגלגלו הדברים וכעבור מספר חודשים, נאסר שב לירושלים כדי לשהות בשבת בחברת משפחה העוסקת בקירוב רחוקים, אליהם הופנה על ידי ארגון תשובה מוכר.

שוב ביקר נאסר בבית הכנסת, הפעם כיהודי. עדיין לא הוכחה יהדותו, מלבד דבריה של אמו, אך בהתייעצות עם רבנים החליטו מנהלי ארגון התשובה, לקדמו בדרכי היהדות ובד בבד לנסות ולאמת את זהותו.

כ/מו, בעלי התוספות ומושב זקנים בראשית מו/ז). האם אין כאן הוכחה, כי גם בת האשה נחשבת "בת"? חיד"א (שם) מביא על כך מתוספות בכתב יד, שסרח נקראה בתו לפי שגידלה בביתו. הוא אומר, לא נקראה בתו מפני שהיתה בת אשתו, אלא מפני שגידלה בביתו (בנושא זה עיין עוד שו"ת שאלת יעבץ ח"א סי' קס"ה).

דף נו/א אמרו לו בניו שמע ישראל
"מזל טוב"

בספרו תורה לשמה, המיוחס לבעל הבן איש חי זצ"ל, מעלה הגאון רבי יוסף חיים מבגדאד, שאלות שונות, כדי לפרסם ברבים שאלות ותשובות שהציבור אינו יודע כיצד לנהוג בהם.

גברת מזל טוב: באחת משאלותיו (סי' רס"ד) מתמקד רבי יוסף חיים באדם ששם אמו "מזל טוב". והנה, מנהג עירם היה שאשה אשר ילדה בת, יכנסו הקרובים לאחל "מזל טוב" ותו לא! אין מוסיפים ואין גורעים, אין מנסחים ברכה או איחול אחר. האם גם לבנה של גברת מזל טוב מותר לאחל לה "מזל טוב" לרגל הולדת אחותו - בתה.

אחד המקומות היותר מפורשים בהם מצאנו שבנים קראו לאביהם בשם, הוא בסוגייתנו.

שמע ישראל: גמרתנו מספרת שבשעה שעמד יעקב אבינו להיפרד מן העולם, קרא לבניו וביקש לגלות להם את הקץ, אך נסתלקה ממנו שכינה. או אז עלה בלבו חשש, שמא מפני שאחד מבניו אינו שלם באמונה, לא נתנוהו משמים לגלות להם את הקץ. ענו בניו ואמרו לו: "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד", לאמר, כולנו מאמינים בקב"ה ללא פקפוק ועוררין.

רש"י מפרש, כי "לאביהם היו אומרים", היינו: שמו היה ישראל, ולפיכך אמרו "שמע ישראל - ה' אלוהינו ה' אחד".

כיצד זה פנו אל אביהם בשמו הפרטי?

בעל לחם יהודה (הלכות קריאת שמע פרק א' הלכה ד') מתרץ, כי הם פנו אליו בתארי כבוד, "אדונינו אבינו ישראל", ובאופן זה אין מניעה לכנות את האב בשמו הפרטי, ואילו גמרתנו קיצרה וכתבה "שמע ישראל" בלבד, ללא תארי הכבוד שהוסיפו בני יעקב.

ישראל מורה על שררה: תירוץ מעניין כותב השל"ה הקדוש (פרשת ויחי - דרך חיים תוכחות מוסר אות ג'): "ושם ישראל מורה על גדולה ושררה, וכשקראו אותו ישראל, כאילו קראו אותו אדונינו".

תירוץ זהה נאמר על כך שיצחק אבינו קרא בשם אביו אברהם, בברכו את יעקב אבינו, "ויתן לך את ברכת אברהם". כיצד השתמש בשם אביו? מפני שהשם "אברהם" חצוב מן הפסוק "אב המון גויים", והוא כינוי של חשיבות (שו"ת תירוש ויצהר סי' ס"ט, לגאון רבי צבי יחזקאל מיכלזון, אב"ד פלונסק).

לגבי גברת "מזל טוב", מסיק הגאון רבי יוסף חיים, כי אחר שמצאנו שכאשר קריאת שם האב בשמו דרך חשיבות או כדי לכבדו - מותרת ללא חשש, הרי כל שכן שכקורא את שם אמו דרך ברכה ותפילה כמנהג העולם, מותר לעשות כן ללא חשש.

דף נו/א ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד...

אמירת "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" בקריאת שמע

אחר הפסוק הראשון של קריאת שמע, "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד", אנו אומרים בלחש: "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". גמרתנו מבארת מדוע אומרים "ברוך שם", ומדוע בלחש? שבשעה שיעקב אבינו ע"ה אסף את בניו, הם אמרו לו, "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד", לאמר, כולנו מאמינים בקב"ה, והפטיר יעקב "ברוך שם...". לפיכך, גם אנו אומרים "ברוך שם" אחר "שמע ישראל", אך בלחש, כי "משה רבינו לא אמרו" בתורה.

כידוע, רבים הם הפיוטים והשבחים להקב"ה שאנו אומרים בתפילות, סליחות, יוצרות ועוד, ומשה רבינו ע"ה לא אמרם. מדוע, איפוא, לוחשים דווקא את "ברוך שם"? במה נתיחד "ברוך שם" מיתר התפילות שלא אמרן משה?

"ברוך שם", הפסקה בקריאת שמע: הצ"ח מבאר כי שונה "ברוך שם" שהוא אמירת שבח המפסיקה בין פסוקי קריאת שמע שכתב משה רבינו בתורה, ולפיכך לוחשים אותו (ועיי' מהרש"א). לאור טעמו זה מסיק הצ"ח הלכה למעשה, כלהלן.

בתפילת יום כיפור קטן בערב ראש חודש, אומרים את הפסוק "שמע ישראל" ואחריו "ברוך שם". יש מקומות שנהגו לאמרו בקול רם, ויש מקומות שנהגו לאמרו בלחש. הצ"ח כותב, כי לפי דבריו, צודקים אלה שאינם חוששים לומר "ברוך שם" זה בקול, מפני שהפסוק "שמע ישראל" הנאמר בתפילת יום כיפור קטן אינו מצוות קריאת שמע, וכל לחישתו "ברוך שם" נובעת מכך, שמשה רבינו לא הכניס את "ברוך שם" כחלק ממצוות קריאת שמע... אין, איפוא, כל מניעה לאמרו בקול. ברם, הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל (חכמת שלמה על שו"ע או"ח סי' ס"א) מקשה על דבריו, כי אם נפרש את הגמרא כמוהו, הרי אנו נוהגים להלכה שלא כגמרתנו, אלא כדברי המדרש.

לאיזה מדרש מכוון רבי שלמה קלוגר?

מאכלי שבת ערבים וטעימים הוגשו אל השולחן, ולאחר זמן מה פצח בעל הבית בשירה, אנשים רבים שביקשו להתקרב אל דת אבותיהם, שהו שם. אחד מהם ביקש מבעל הבית בהססנות, שישיר את השיר ששרו בבית הכנסת. לאחר מספר ניחושים, הבינו בני המשפחה שהוא מתכוון ל"לכה דודי" וברצון רב זימר בעל הבית את המילים הנה מוכרות, כאשר מבית לבית, הכירו אורחים נוספים את המנגינה הקליטה והצטרפו גם הם אל השירה העריבה.

נאסר, הצטרף כמעט מן הבית הראשון. בחושו המוסיקלי הוא קלט חיש מהר את השיר, וכאשר שוררו המסובים "התנערי מעפר קומי" כבר היה נאסר מזמר בגרון מלא.

מטבעו היה נאסר ביישן, אך הוא לא התאפק ופנה אל בעל הבית בבקשה כי ישירו "לכה דודי" פעם נוספת. הלה נענה ברצון, כמוהו גם שאר בני המשפחה והמסובים, וקולותיהם התמזגו יחד בחדווה, אחד מילדי המשפחה שב אל השולחן כשחיוך על פניו לאחר שהשיב בשלילה את פניו של מאן שהוא שדפק על הדלת ושאל אם נפתח כאן בית כנסת חדש, ולקראת "לא תבושי" כאשר מעלים טון ופורצים במנגינה עליזה, היו הגרונות והטונים מאוחדים כמקהלה מאומנת, שבראשה מנצח דגול.

אושר פנימי קרן מפני הנוכחים שזכו להכיר את היהדות באופן כה נעים. נאסר היה שרוי בעולמות עליונים. עיניו עצומות, קולו הצלול עולה ויורד בהתאמה, וכפות ידיו נעות במעגלים, מסייעות להסביר את המילים.

כמו היה זה מובן מאליו, התרומם נאסר ממקומו, שילב את ידיו בזרועות האורח שישב לידו, וכל הסועדים קמו ממקומם והחלו רוקדים.

שעה ארוכה רקדו נאסר וחבייריו לסעודה. ללא הרף, ללא הפסקה. גרשות עזים בקעו ועלו מלב הרוקדים שגרונם כבר ניחר, אך נשמתם התמלאה בחמצן צלול מעולם הנגינה הקסום.

איש איש ומחשבותיו, הרהרו, ומצפוני לבו. כל אחד כיבס את שהיה צריך, ניקה את הדרוש והתחטא לפני בוראו. אה, השירה.

במוצאי שבת ביקש נאסר לעזוב את בית מארחיו תוך שהוא מודה להם מקרב לב. "ראה, עברנו שבת כל כך יפה" אמר המארח, ואפילו לא שאלתי לשמך". "נאסר". "מה???? בעל הבית כמעט התעלף, כשעיניו בוחרות את נאסר מכף רגל ועד ראש.

נאסר הרגיע את מארחו, סיפר לו את שהיה צריך לספר והראה לו את התמונה הדהוייה, ההוכחה היחידה שלו, בינתיים, כי הוא יהודי.

חקירות וביורים נוקבים העלו כי אכן, שושנה, אמו של נאסר, היא שושנה. והוא, נאסר יהודי מבטן ומלידה, צאצא של המקובל רבי שלמה אלקבץ בעל ה"לכה דודי!!!!". הקבר המופיע בתמונה, קברו של רבי שלמה

לעילוי נשמת

מרת **נחמה ליבא בטלמן** ע"ה

ב"ד אברהם שמואל מנא ז"ל נלב"ע ז' באלול תשנ"ט

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ד **זאב פרומר** ז"ל

ב"ד שאול דב ז"ל נלב"ע ה' באלול תשס"ז

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ד **יוסף מיץ** זצ"ל

ב"ד מרדכי זצ"ל נלב"ע ט' באלול תשל"ז

תנצב"ה

הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

קנאת המלאכים: ובכן, כידוע, ביום הכיפורים נוהגים קהילות ישראל לומר "ברוך שם" בקול בעת קריאת שמע. זאת, לאור המדרש הכותב טעם שונה מגמרתנו מדוע לוחשים "ברוך שם", לפי שמשה רבינו ע"ה למד את נוסח "ברוך שם" מן המלאכים, ומפני כך לוחשים אותו, כדי שלא יתקנאו בנו. לפיכך, ביום הכיפורים שישראל נקיים כמלאכים, המלאכים אינם מתקנאים בנו על אמירת "ברוך שם" (טור או"ח סי' תרי"ט).

פסיקה זו אינה כטעם גמרתנו, שהרי לפי הגמרא גם ביום הכיפורים יש לומר "ברוך שם" בלחש, לפי שלא אמרו משה רבינו! לא היה, איפוא, על הצל"ח להסיק הלכה מדברי גמרתנו, אחר שהתקבל טעמו של המדרש להלכה.

משנתבונן בדברי הגמרא ובדברי המדרש ניווכח, כי הם סותרים, לכאורה, זה את זה. שהרי בגמרא נאמר, כי "משה רבינו לא אמרו" ואילו המדרש אומר, כי משה רבינו למד "ברוך שם" מן המלאכים! המגן אברהם (שם, ס"ק ח' ובמחצית השקל) מסביר, כי משה רבינו אכן למד "ברוך שם" מן המלאכים, אך הוא לא כתבו בתורה בפסוקי קריאת שמע, ולכך מתכוונת גמרתנו באמרה "משה רבינו לא אמרו" [ולפי זה יתכן, שאין הפירוש בגמרא כדברי הצל"ח, עיי' חכמת שלמה שם].

מכל מקום, שומה עלינו לברר, אם אחר שתקנו לומר "ברוך שם" בקריאת שמע, הקורא קריאת שמע בלא "ברוך שם" אינו יוצא ידי חובה. בשאלה זו נחלקו הפוסקים (ראה מגן אברהם סי' ס"א ס"ק י"א ובמשנה ברורה ס"ק כ"ט), והביאור הלכה (שם, ד"ה אחר) מצדד כדעת הסוברים שאי אמירת "ברוך שם" אינה מעכבת את קיום מצוות קריאת שמע, תוך שהוא מוכיח זאת גם מגמרתנו המספרת על אנשי יריחו שקראו קריאת שמע בלא אמירת "ברוך שם" [לדעת ר"ן] ולא מיחו בידם חכמים.

מעלת "ברוך שם": את מעלת "ברוך שם" מסביר רבי יהושע אבן שועיב, תלמיד הרשב"א, חברו של הריטב"א ורבו של רבי מנחם בן זרח, כי "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", מבהיר ומחדד את הרמוז ב"אחד", שהקב"ה הוא מלך יחיד לעולם.

"שמע ישראל" ו"ברוך שם", כנגד י"ב שבטים: סוד נפלא כותב המדרש, כי "שמע ישראל..." ו"ברוך שם..." שש תיבות כל אחד, ויחד שתיים עשרה תיבות, כנגד שנים עשר השבטים.

"ברוך שם" - לא אתנחתא בתפילה: מעניין לציין את דברי הבית יוסף (או"ח סי' ס"א אות י"ג), כי יש להיזהר שעמי הארצות לא יטעו לחשוב כי אמירת "ברוך שם" בלחש היא מעין אתנחתא קלה בתפילה, ויתחילו לשוחח זה עם זה... ואילו הרשב"א (שו"ת ח"א סי' תנ"ב) כתב, כי יש נוהגים לומר את כל קריאת שמע בלחש! מדוע? "שאלו אומרים אותו בקול רם, אולי יבטח האחד על השמיעה בקרוא אותו הציבור", אך יש נוהגים לקרוא בקול (והובאו דבריו בשו"ע שם). הרמ"א (שם) כותב, כי "מכל מקום, יאמרו פסוק ראשון בקול רם, וכן נוהגין".

נחתום את המאמר בהסבר נאה על לחישת "ברוך שם". בשו"ת יביע אומר (ח"א או"ח סי' ל"ה) מקשה, וכי המלאכים אינם שומעים תפילה בלחש? הרי אנו מתפללים תפילת העמידה בלחש בשפת לשון הקודש, כדי שישמעונו המלאכים ויסייעונו? האדמו"ר מצאנז זצ"ל מסביר (שו"ת דברי יציב או"ח סי' פ"ג), כי שירת המלאכים היא בקול רעש גדול אדיר וחזק, ובאמרנו "ברוך שם" בחשאי, אנו מראים בכך שאיננו יכולים להתדמות להם, או אז אינם מתקנאים בנו.

אלקבץ, סייע בידי החוקרים להגיע אל המסקנה. **מעשה מדהים,** אכן, ישיש, למוד ניסיון חיים ששמע את המעשה הפטיר, כי אם הקב"ה מסובב כל הסיבות, גלגל וסייב כה הרבה כדי להחזיר את בנו האובד לכור מחצבתו. עלינו, הזוכים לשהות ליד דף הגמרא, להתחזק ולהתאמץ יותר, במיוחד לקראת הימים הנוראים הבאים עלינו לטובה, שהרי אנו כבר כאן, בהיכלו של מלך, אין אנו צריכים לעשות דרך כה ארוכה, פשוט להושיט את היד ולהרבות את הזכויות על ידי קיום מצוות, מעשים טובים ולימוד התורה הקדושה.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

עילוי נשמת

מרת **צפורה הויזמן** ע"ה

ב"ר יחיאל ז"ל

נלב"ע ה' באלול תש"ע

תנצב"ה

הונצחה ע"י בעלה ידידו

הר"ר **שמואל הויזמן** ומשפחתו שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **חיים הילל** ז"ל

ב"ר שמואל ז"ל נלב"ע ה' באלול התשנ"ב

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הרב **דוד יהודה** זצ"ל

ב"ר חיים גדליהו בנט זצ"ל נלב"ע י' באלול תשל"ג

וזוגתו הרבנית **אסתר** ע"ה

ב"ר שלמה צבי הברמן זצ"ל נלב"ע י"ט בסיון תשל"א

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת יקיריך

עכשיו הזמן להנציח נשמות יקיריך שיום השנה שלהם בחודשים:

חשוון - כסלו - טבת - שבט - אדר

רבבות לומדים את הדף היומי והמשנה

במסכת שקלים - יומא

לעילוי נשמת יקיריך

חייגו: **03-5775307** (ר' משה)

**ייחודי
במאורות!**

**לימוד הדף היומי
ול"מוד המשנה
ביום השנה**

"לימוד המשנה טוב לנשמה"